

פרקים מיומן אוגנדה (ב') *

5 ביולי — Soroti

וגם ידידה הוואטרינאר הדני הרגישו טוב בחברתנו.

הלנדרובר עמוס ומוכן לדרך; הנהג הנאמן שלנו עבדולה, גם הוא מוכן (עבדולהי—מוס' למי מסודן; אנחנו מדברים אתו ערבית והוא בעל לשלוש נשים ואב לתשעה-עשר ילדים) ונוסעים.

בשעות הראשונות לנסיעה הנוף אינו משתנה. עשבה נמוכה, שזורה הרבה עצים גבוהים וענפים, גבעות נמוכות, ומרחוק שרשרת הרים שאליהם אנו מתקרבים. לאחר שעות בדרך מתדלדלת הצמחיה והעצים מתגמדים. מתקרבים לפירצה בין ההרים כשמשני עברי הדרך — שני מצוקים עצומים, בגובה עשרות מטרים, כשני מגדלי שמירה עגולים, שהטילם פה בורא עולם לשמור על קרמוג'ה מפני חדירת זרים. עוצרים, מתרשמים מהוד הטבע, מצלמים כמצ' וות תיירים מלומדה ורק זוג הקופים גמלט מעין המצלמה. בהמשך הדרך — תחנת משטרה. מספר ביקתות בטונאדה עגולות. דגל המדינה ושוטרים חייכניים, השואלים למטרת נסיעתנו.

כל אחד ממליץ לנסוע למחוז קראמוג'ה; זהו גן-החיות של אוגנדה, זה האיזור המפגר ביותר במדינה, זו אטראקציה שאין להחמיץ אותה, ובכן נוסעים. מצטרף אלינו ידידנו החדש לאסלי, אנגלי צעיר, מורה לביולוגיה בביה"ס התיכון המ-קומי. בשיחת סתם, באחד הערבים, מספר הוא לנו שאביו היה „אצלנו" בפלשתינה, ולא רק זה — הוא בעצם נהרג שם בשנת 1947. באנו במבוכה שקשה לתארה — סוף סוף בידי מי נהרגו אנגלים בשנה זו? אולם הוא לא נטר איבה והתיידדנו אתו. ומצטרפת גם דורוטי, עלמת-חן כהת-עור, שמוצאה מבארבאדוס, והיא אחות רחמניה בביה"ח המקומי. מצבה מוזר: בצבעה היא דומה לאפריקאים — בחינוכה, בר-מתרבותה ובידיעותיה היא כאחת משלנו. בכל חברה שבה היא נמצאת — היא תמיד יוצאת דופן. אנחנו שרנו לה: „הי, דורוטי מסורוטי" על משקל „סימונה מדימונה" ונדמה שגם היא

* ראה: „משק הבקר והחלב" חוב' 77-78.



עדר בנדידה

מגיעים לביתו של סטיבנסון הוואטרינאר. לצלעו של צוק עצום באמצע הלא-כלום, פתאום בית אירופאי מצויד כל השכלולים, רדיו, ספרים ותרבות, ובו גרים רופא צעיר, אשתו ושלושת ילדיו הקטנים יחד עם שלושה חזיריים, קוף, שלושה כלבים, ארבעה מתוך שמונה הסוסים המצויים באוגנדה (יתרם נכחדו בגלל הטצה-טצה) ותוכי שקילל אותנו קללות נמרצות. מהי שיחה שליד כוס קפה מתברר שהאשה היא ילידת דרום-אפריקה, אך זה סוד שרק לנו היא מספרת. הדרום-אפריקאים כה שנואים באפריקה שמוטב לה לא לגלות מוצאה ברבים. לפני חודש היא קמה בוקר אחד והנה הסייס שלה מוטל מת מדקירות חנית של בן שבט עויין. בעונות היובש הם חייבים להכניס את כל חיות-הבית פנימה, לתוך הבית — פן יפלו טרף לשיני הנמרים ושאר חיות-הטרף. פעם בחודש נוסעים לערוך קניות בעיר הסמוכה (כמרחק ממטולה לאילת), אולם לעזוב את המקום בגלל זה? לעזוב את אפריקה? חס וחלילה! פעם אחת היא

בתווד, בצילו של עץ עבות, קבוצת קרמוג'אים ערוזמים לחלוטין, חלקם עומדים וחלקם ישובים על שרפרפיהם המקוריים שביום הם כיסא לשבת ובלילה משענת לראשם — לבל תיפרע התיסרוף קת. התיסרוף היא תערובת משונה של שיער, ברוך, סיואל, שומן, צבע וחמאה, מתנשאת עד גובה של חצי מטר — תפארתו של הגבר. מתוך מכונית שהתקרבה בדהרה מזמין אותנו ד"ר וואטרינאר, שפגשנוהו לפני יומיים, לבקר בבייתו. מכאן ואילך — קרמוג'ה, צמחיה חצי מדברית, קאקטוסים גבוהים, מרעה דל, והמון-המון בקר. אל כל אשר נפנה — עדרי בקר של 20-30 ראש, וילדון ערום בן חמש, או שמונה, שומר עליהם. הבקר אחיד בצבעו האפור, בחטור טרתו, קרניו הקצרות ובמצבו הגופני המחריד, הדל שבדלים. שלדי עצמות עוטי עור מדובלל. מרחוק רואים את הכפרים שלהם, ביקתות עגורות בגובה של מטר, עשויות סוף וענפים יבשים, ולידם גידרות-הבקר, עשויות גדמי עצים, שיחים וענפים יבשים.



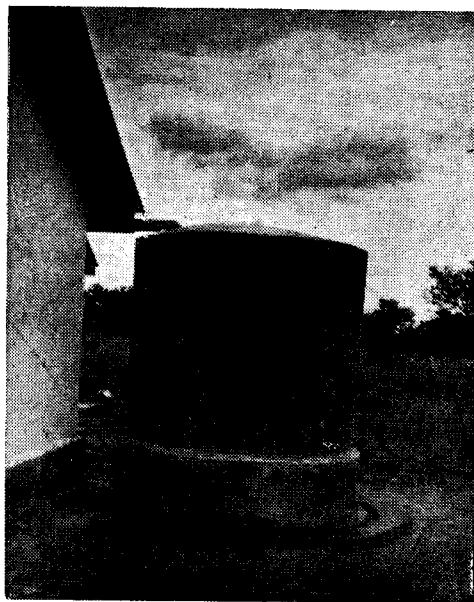
בור-מים להשקיית העדר

אום צריך ללמד את ההיסטוריה של ימי-הביניים באירופה, או את הגאוגרפיה של סין כאשר צריך ללמד אותם קודם כל שאם מוציאים את הבקר למרעה בטרם הבשילו הצמחים — הרי זה מונע את פיזור הזרעים ומביא להרס המרעה; או — שאכילת בשר-פגרים גורמת מחלות. הם מתעניינים בישראל ארץ-הקודש ובנצרת, מקום מגורי, באופן מיוחד, ועד לילה, מאוחר, קולחת שיחה.

6 ביולי, יום ראשון

הכומר ממחר להיפרד מאתנו — הוא צריך, לדבריו, לבשר לצאן מרעיתו כי המשיח כבר בא. חתמנו בספר האורחים (אי-אפשר בלי זה), השארנו לו מזכרת צלוחית מאדמת נצרת ונפד-רדנו. רק יצאנו מפתח ביתו וממול בא אחד מאנשי צאן מרעיתו של הכומר, אפריקאי, תמיר, גדול-מידות, בעל זקן עבות ושיער שיבה מקורי-זל, עם מטה ארוך ומסוקס בידו האחת והשניה מושטת לבקש נדבה מאתנו. הוא צועד מולנו בצעד כבד ואיטי וכולו עירום ועריה.

הולכים לשוק. המונים של אפריקאים מתגוררים דדים סביב דוכניהם של המוכרים. הריח השולט — סירחון איום של דגים מיובשים — וזהו



בריקה לאגירת מייגשם מהגג של בית

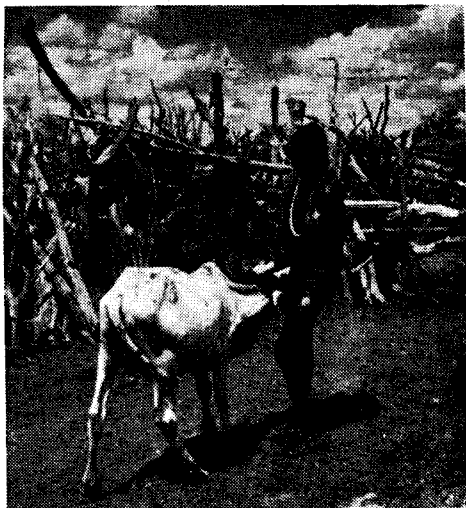
נסעה באוניה וראתה שם אנשים לבנים עוסקים בעבודה שחורה של רחיצת רצפות, בישול והרגשת אוכל — עד היום היא עוד לא נרגעה מהזרעוץ שזה גרם לה. גם כאן חותמים בספר האורחים וממשיכים הלאה.

ארץ שטוחה ורחבת-ידיים ורק בקצה האופק שרשרת גבעות, או תל סלעים עצום כמו תבלול ענק. כל כמה קילומטרים, בור מים מזהמים ומסביבו עדרי-עדרים של בקר השותים את מי המדמנה בצימאון. פוגשים בעדר בן שלוש מאות ראש, מלווה חוליית שוטרים חמושים. הם מחזירים לבעליו עדר שנגנב ממנו. גניבת בקר היא מכת-המדינה ואמצעים עצומים מושקעים למניעתה. יש שבטים בהם איש צעיר חייב להוכיח גבריותו על ידי גניבת בקר כדי להתקבל לחברת המבוגרים.

לאחר שעות נסיעה מגיעים למורוטו, בירת מחוז קרמוג'ה, שהוא גדול כפליים ממדינת ישראל.

העיר גדולה — ככפר-תבור שלנו. תחנת דלק, מאתיים מטר כביש אספאלט, משרד דואר בן חדר אחד, ועשרים תאי דואר, מספר בתים בסיגנון אירופי, ביתו של הכומר, בית הארחה מעץ, בית סוהר איזורי גדול, וזה הכל. כל חמשת חדריו של בית-ההארחה תפוסים. מציעים לנו לגשת לביתו של הכומר, ואכן הוא מסביר לנו פנים ומוזמין אותנו ללון בחדרי האורחים של ביתו. לפנות ערב נוסעים לסיור בסביבות העיר. מתמקמים ליד אגם מים גדול, אליו באות כל הארנבות, האיילות, בנות-היענה, הגיראפות וציפורי הטרף למיניהן לשתות שתייה של ערי-בית ואנו נהנים. גשם דק מרביץ את האבק ואנו חוזרים „העירה“, לבית הכומר.

הכומר ואשתו — משפחה צעירה, אדוקים, בעלי הלך-רוח דתי. באו לשליחותם בסוף הער לם מתוך הרגשת שליחות ראויה להערצה. האישה בחדשי ההריון האחרונים — מורה, ומלמדת בבית-סל של המיסיון המקומי, והבעל — גם הוא מורה, בנוסף לתפקידיו הדתיים. הם נושאים את פרישתם הטוטאלית מהחברה ומהתרבות בארץ מץ ובגאווה. תוכנית הלימודים המוכתבת להם — מעוררת אצלם ביקורת קטלנית: מה פת-



הקזת־דם של עגל

ומכתבים, וגם אין סחורה לעוטפה בנייר. קופסת שימורים שנזרקת על ידי תיירים — מיד נחטפת תוך מריבות וקטטות; בקבוק ריק הוא אוצר של ממש. קרעי חבל, גרוטאות מתכת, חוטי ברזל, פיסות בד לסמרטוט — „חפצים“ כביכול, שבכל מקום בעולם מתגלגלים בראש כל חוצות — כאן אינם בגמצא. ארץ עצומה, שלמאות אלפי הילדים בה — אין צעצוע, ולוא הפשוט ביותר, לשחק בו.

שוב מתקרבים אל הארץ הנושבת. העצים יותר גבוהים הצמחיה ירוקה יותר וצפופה. הא־נשים לבושים. פוגשים מכוניות ובעיקר אופניים — כלי התחבורה העיקרי של אוגנדה. מאות טורי נות של בננות ובירה ושאר מיצרכים מובלים יום־יום לשווקים על אופניים, והמשפחה כולה — הבעל, האשה ושניים־שלושה ילדים, רוכבים לביקור ידידותי על גבי זוג אופנים אחד.

עוברים בתוך בקעה רחבת־ידיים, במרכזה ביצה עצומה והכביש עובר לידה. מרחוק ראינו בתוך הביצה, שורה ארוכה, מתנועעת, ושיערנו שזהו עדר תואים דוהר, או חיות אחרות. אולם מבעד המשקפת זיהינו טור של אפריקאים, צוע־דים עד מותניהם במים, מניפים בידיהם ומת־קדמים לעברנו. חיכינו בתמיהה וסקרנות. אחרי

הסחורה הנפוצה והמבוקשת, כמו כן מצויות בננות, בטטות, קצת עופות, ומעט עגבניות. מעוררים ענין מיוחד דוכניהם של „רופאי־האליל“. אפשר למצוא אצלם סגולות נגד כל ה„מרעין־בישין“ שבעולם: ראש מיובש של עוף דורס, פיסת פרווה של חתול או ארנבת, נוצות, אבקות מצבעים שונים, פקקים משומשים, קופסאות שי־מורים ריקות, בקבוקי תרופות — והכל פרוש על פני האדמה, ואתה — לך ובחר. בשוק — שקט ושלווה — אין המוכרים מכריזים על סחור רתם בקולי־קולות כמקובל במקומותינו. רובו של המסחר מסחר חליפין — אין יתרון רב במומנים כשבכל רחבי קרמוג'ה יש רק חמש או עשר חנויות. הנהג שלנו, שידידים לו בכל מקום, הבטיח להביא אותנו אל טכס הקזת־דם. נכנסים ל„כפר“, גזור סבך עצים יבשים, ופתחים מעטים ונמוכים בו לאדם ולבהמה. באחת מפי־נות החצר אוהו אפריקאי צעיר בעגל בן שנה, במשקל של 150 ק"ג בקירוב; חבל כרוך סביב צוואר העגל וחוסם את העורק הראשי. חברו דורך את הקשת ויורה חץ לצוואר העגל — אולם אינו פוגע בעורק. חולץ את החץ מהצוואר, מכון שנית... וגם הפעם לא פוגע. בשלישית הוא הצליח, וזרם דם קולח מצווארו של בן הבקר. הדם נאסף אל קערת עץ, נמהל בחלב שנחלב קודם מעשר פרות (כמות החלב לפרה היא בערך ככמות שמוציאים אצלנו בחליבת הצליפים הראשונים לפני הרכבת המכונה), והקערה עוב־רת מיד ליד וכל אחד שותה בהנאה עילאית מן המשקה הערב. הם הציעו גם לנו, אך בנימוס רב סירבנו, והמשכנו לנסוע.

לצידי הדרך — ילדות, בחורות ונשים חשופות חזה עובדות בשדה, עזרות ומושכות מחרשות. הגברים, בחלקם רועים את הבקר, אך רובם יוש־בים או שוכבים בטל. כשעוצרים במכונית לדקה — מיד מתקבצים עשרות קרמוג'אים ערומים וסקרנים — כאילו צצו מתוך האדמה, מושיטים יד לנדבה — יהי זה כסף, סוכריה, או פרוסת לחם — וכולם עוטים עננים של זבובים, הנמש־כים אל תסרוקתם המקסימה.

בקרמוג'ה אין ליכלוך ופסולת. פיסת נייר היא יקרת־מציאות. כי אין עתונים ומחברות

לאכול ממנו? והוא צחק מאתנו — „מה אני — טפוש? איך אוכל להצליח לדוג את אותו דג בעוד שנה שנתיים?” שאלנו אותו כל כמה זמן הם דגים ככה? והוא ענה (זה היה יום ראשון בשבוע) כל חמישה ימים יוצאים לדוג — אם תבואו ביום ראשון הבא — אז תראו אותנו שוב פעם. לאחד הדייגים כלינגינה קשור על גבו, ואחרי הפצרות נעתר לבקשתנו, החל לנגן ואף לשיר.

הקלטנו אותו ברשם־קול וכשהשמענו לו ולידידיו את קולו — לא היה קץ לפליאתם. תור ארוך של יודעי שיר ונגינה נוצר על יד הרשם־קול ורק אחרי שעה ארוכה, כשכבר היה בידינו יכול גדול של שירים ונגינות — נתנו לנו לחזור „הביתה”, לאכסניה שלנו בסורוטי.

בערב ישבנו בחדר הקבלה של האכסניה והשמענו את השירים שהקלטנו. לא עברו מספר דקות ומכל העברים התכנסו ובאו בהמוניהם כל עובדי האכסניה, נשותיהם, שכניהם, וילדיהם וסתם סקרנים; הצטרפו כולם לשירת הרשם־קול, צהלו, רקדו, והתלהבו ולשמחתם לא היה קץ. אלי סמסון

זמן מה, כשהתקרבו — ראינו שזה קהל של כשלוש מאות אנשים, נשים וטף, בידיהם מקלות, חניתות ורשתות, ובעיקר סלים קלועים בצורת חרוט (קונוס), שצידו הרחב פתוח כלפי מטה, והם עוסקים — בדייג. הולכים אחד בצידו של השני בשורה חזיתית ארוכה, מכים לתוך המים בחניתות, פורשים רשתות ומניפים מעלה ומטה את הסלים; וכאשר דג נלכד בתוך הסל — שולים אותו דרך הפתח שבצידו העליון של הסל. חשבתי לתומי: הנה הולכים הם בשורה חזיתית ובוודאי כך מגרשים לפנייהם להקות דגים גדולות, וכאשר יתקרבו לחוף הדגים יתרכזו בשטח קטן — או אז יתחיל עיקרו של הדייג. אולם טעיתי: כולם הגיעו לחוף; בידי חלק מהם דג או מספר דגים מושחלים על חוט, ומכאן מתפזרים וחוזרים לביתם.

אלה שלא הצליחו לדוג אף דג — לא האיר להם המזל פנים! כך מסביר לנו נער צעיר, היחיד הדובר אנגלית מכל ההמון הגדול. בידו של הנער דג קטנטן שלא יצלח למאום. שאלנו אותו מדוע הוא מוציא דג כזה מהמים? — הרי בעוד שנה שנתיים יגדל הדג ורק אז יהיה מה

מכתב למערכת

לכבוד

מערכת „משק הבקר והחלב”

ח. נ.

בכתבה של הח' אורי יטבת „על פרסים ועל חלב נקי” (חוברת מס' 77-78) מוזכר גם שמי בקשר להערות על טיב החלב („מר פולק ממשד הבריאות”), למניעת אי־הבנה כלשהיא ברצוני להעיר, שהדברים נאמרו ע”י מר פרנק ממשד הבריאות ולא עלידי, שהרי לא דיברתי כלל בכנס בכפר־חיים. אבקשכם לפרסם הערתי זו בחוברת הקרובה של „משק הבקר והחלב”.

בברכת חברים,

אינג' פ. פולק

ת”א, 30.1.1966

השימוש ב„משעי” לתספורת העטין

במשקנו התלבטנו — לקראת החורף — באיזה אמצעי להשתמש להורדת השיער מהעטין, התחלנו להשתמש ב„משעי”.

הביצוע הוא פשוט: מריחת המשחה (דלילה) אחרי החליבה על העטין 10—15 ס”מ מעל בסיס הפטמות. עד החליבה הבאה השערות נעלמות והעטין נשאר חלק למשעי. משתמשים ב„משעי” בדרגת חריפות בינונית. מחירו בבית־החרושת — 1.20 ל”י לק”ג. ק”ג אחד מספיק לטיפול ב־12 פרות.

אם מתהווה גירוי על העטין, יש למרוח ברכות וואזלין והגירוי ייעלם.

לא נתקלנו בתופעות לוואי מזיקות והטיפול הנ”ל מקל על החליבה.

אהוד טל, רמה מנוח

גבעתי־חיים (מאוזד), 30.12.65